

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра всесвітньої історії

Збірник матеріалів
Першої науково-практичної міжвузівської конференції
**„Слов’янські народи в історичному
процесі: генезис проблеми”**

(на основі школи „Історії слов’янських народів”)

Керівник – заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та
Міжнародної слов’янської академії, кандидат історичних наук,
ректор РДГУ, професор *Постоловський Руслан Михайлович*

5 грудня 2006 року

За науковою редакцією члена-кореспондента,
професора *Р.М.Постоловського*

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Редакційна колегія:

Постоловський Р.М. - голова, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної Слов’янської академії наук, ректор РДГУ

Савчук П.О. - заступник голови, кандидат історичних наук,
Гон М.М. - відповідальний секретар, кандидат політичних наук, доцент, докторант Київського національного університету будівництва і архітектури

Жилюк С.І. - доктор історичних наук, завідувач кафедри політичних наук РДГУ

Шеретюк В.М. - доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ
- кандидат історичних наук, декан історико-соціологічного факультету

Рецензенти:

Савчук Б.О. - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри Прикарпатського національного педагогічного університету

Троян С.С. - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства РІС КСУ

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ
(протокол № 8 від 30 березня 2007 р.)

РІВНЕ – 2007

Савчук П.О.

ВІРОСПОВІДАННЯ ЧЕХІВ ДУБЕНЬСЬКОГО ПОВІТУ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ

Чехи, що переселялися в другій половині ХІХ ст. на Волинь та розселилися на Дубенщині, становили в адміністративному плані досить міцну громадську общину. Вони привнесли в буденне, часто злиденне життя волинян новий імпульс у господарювання, ведення особистого господарства, вирішення повсякденних побутових і соціальних питань. Ті, що поселилися в сільській місцевості, переважно працювали на землі. І хоча вони купили не кращі землі, але завдяки культурі виробництва, впровадженню агротехнічних засобів, дотриманню строків посівів, селекційній роботі зуміли одержати добрі врожаї. Мали вгодовану породисту худобу, збудували кам'яні приміщення, як житлові, так і господарські. Села і хутори, де проживали переселенці з Чехії, швидко окультурювалися і стали вигідно відрізнятися від українських сіл зі своєю стандартною архітектурою.

Переселенці з Чехії, що розселялися в містечках і селах Дубенщини, були неоднорідними в соціальному і духовному відношенні. Серед них були землероби, столярі, слюсарі, торговці, промисловці, зокрема окремі з них славилися пивоварінням, розведенням хмелю та його переробкою, на високому технічному рівні розвивали мукомельну промисловість, займалися відгодівлею худоби та переробкою живності, їх продукція славилася високою якістю.

Важливою умовою співжиття населення різних національностей Дубенського повіту була релігійна терпимість. До переселення на Волинь основна маса чеського населення сповідували католицизм. При згоді на переселення царський уряд вимагав від чехів розриву зв'язків із Ватиканом, намагаючись цим внести розкол серед місцевих католиків. Враховуючи те, що чехи-переселенці становили собою різнобарвний спектр релігійних напрямків, що

панували в чеській церкві, на початковому етапі переселення частина їх прихильно поставилася до православ'я. Чехи, будучи католиками, відвідували православні храми, зверталися за виконанням релігійних треб, багато з них схилилися до переходу в православ'я.

Ряд національно налаштованих діячів на Волині намагалися використати сприятливу ситуацію на Дубенщині і створити церкву, відмінну від католицизму і православ'я. Цьому сприяли ряд факторів: байдужість російського уряду до об'єднання чехів і росіян в одну релігійну общину, використання ставлення місцевої влади до свободи вибору віросповідання чехів, байдужість православної церкви до переселенців, інфантильність чехів.

Процес самовизначення чехів повіту, як і всієї Волині, у релігійних справах опирався на активну діяльність трьох священників із середовища чехів – Грдлічки, Кашпера, Саска. Справа полягала в тому, що кожний із них представляв інший напрям у чеській церкві, намагався створити власне церковне життя чехів, що вносило неспокій у середовище чеських громад повіту. Так, Кашпер сповідував реформаторські ідеї віри кальвіністського зразка, Грдлічка проповідував ідею „чеських братів”, проголосив себе послідовником гуситів, а Саска звертався до старокатолицьких догм.

Постійні конфлікти між лідерами призвели до появи в середовищі чехів різних вірувань, таких як гусити, євангелісти, єдиновірці, протестанти, православні, римо-католики, чеські сповідання, „чеські брати”. Врешті-решт це призвело до непорозумінь навіть всередині окремих родин.

Римо-католицька парафія в Дубенському повіті об'єднувала чехів усіх населених пунктів. Центром здійснення релігійних треб став Дубенський парафіяльний костел. В містечку Мізочі знаходилася Філіальна каплиця костелу, де також здійснювали ряд релігійних треб.

При похоронах людей, які загинули при бійках, інших трагічних випадках для поховання вимагався дозвіл поліції та інших відповідних органів.

Якщо шлюби між громадянами чеської національності різного підданства були більш змішаними, то у віросповіданні вони мали чітко виражений релігійний характер. Із 39 пар чесько-братського віросповідання, що вступили в шлюб, обоє молодят були цього ж віросповідання, аналогічні дані і серед молодих лютеранського віросповідання. Тут також із 39 пар обоє молодят були лютеранами. Лише один шлюб відбувся між женихом чесько-братського віросповідання і нареченою-лютеранкою [2; 86-120].

Найсерйознішою загрозою для життя як місцевого населення, так і переселенців-чехів, були хвороби. В селах не вистачало кваліфікованої медичної допомоги, не завжди люди були спроможні заплатити за послуги лікаря тощо. Серед хвороб у 1883 році, що призвели до смерті, на першому місці були сухоти – 10 осіб, дифтерія – 6, гарячка – 5. Найбільш незахищеними проти різних хвороб були діти. За рік померло 39 дітей до 10 років, або чверть від усіх померлих. Від старості померло вісім осіб обох статей.

У другій половині 80-х років у релігійному питанні чехів склалася непроста ситуація. Рішучий крок у бік православ'я першими зробили чехи. У 1891 році Синод Російської православної церкви затвердив місіонера Волинської єпархії. Православна церква намагалася використати священників чеського походження. Ще раніше, у 1888 році указом Синоду було встановлено посаду завідувача чеськими справами на Волині, але в 1890 році ця посада була ліквідована як неефективна, а було створено Раду з чеських справ. Школам із чеською мовою навчання надавався трирічний термін для переходу на російську мову. Під тиском русифікаторської політики за всеросійським переписом 1897 року на Волині проживало 27670 чехів, з них 18323 православних, 7916 католиків, 1424 протестанти [4].

Незважаючи на різні напрями і ухили віросповідання, чехи залишалися ревнителами віри, не стали атеїстами, не надавали вірі суспільно-політичних форм, віра існувала на побутовому рівні, у вихованні дітей тощо.

Джерела та література

1. Державний архів Рівненської області (далі ДАРО), ф.639, оп.1, спр.46.
2. ДАРО, оп.3, спр.53.
3. ДАРО, оп.1, спр.124.
4. Сидорук В. Волинська сторінка гуситів-чашників // Волинські дзвони. Краєзнавчий альманах. Вип.1, – Рівне, 1995.
5. Солдатюк М.С. Культура, громадське життя та побут волинських чехів // Чехи на Волині: історія і сучасність. – Житомир. – 1994. –С.80-84.
6. Шашкевич, Кондратюк. До питання про віросповідання волинських чехів // Дзеркало. – 1999. – 19 вересня.

Шеретюк В.М.

ДИСИДЕНТСЬКЕ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕДУМОВ ПЕРШОГО ПОДІЛУ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

Актуальність та історіографія проблеми. У контексті політичних подій в Європі 1764-1768 рр., пов'язаних із „польським питанням” і які завершилися Першим поділом Речі Посполитої, окреме місце займало так зване „питання дисидентів” – претензії Росії до Польщі з приводу утисків православної церкви в Правобережній Україні. Історична думка однастайна в тому, що міжконфесійні суперечності Правобережної України Петербург використовував як зручний засіб втручання у внутрішні справи Речі Посполитої. Такі дослідники історії Росії та Речі Посполитої другої половини XVIII ст., як С.Соловйов, М.Костомаров, Ф.Уманець, В.Ключевський, Ф.Смітт, М.Бобржинський, Т.Цегельський, Л. Кадзієла, загалом прослідкували методи задіяння Росією конфесійного питання в процесі реалізації геополітичних проектів. Зважаючи на доволі непрості сьогоденні міжконфесійні відносини в Україні та існуючий вплив на них із найближчого зарубіжжя, спробуємо більш детально розглянути механізми використання Петербургом дисидентського питання у відносинах з Річчю Посполитою, його мету та наслідки для православної церкви, Польської держави.

Ворон Олена Петрівна – аспірантка кафедри всесвітньої історії РДГУ
Воляннюк Володимир Олександрович – здобувач кафедри всесвітньої історії РДГУ
Петлюк Ігор Васильович – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ
Гень Олег Федорович – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ
Бунечко Сергій Миколайович – здобувач кафедри всесвітньої історії РДГУ
Долганов Петро Сергійович – магістр історико-соціологічного факультету РДГУ
Філіпчук Ігор Володимирович – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ
Кукурудза Андрій Ростиславович – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ
Постельжук Олександр – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Постоловський Р.М. СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНИХ ЗНАНЬ	5
Савчук П.О. ВІРОСПОВІДАННЯ ЧЕХІВ ДУБЕНСЬКОГО ПОВІТУ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ	7
Шеретюк В.М. ДИСИДЕНТСЬКЕ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕДУМОВ ПЕРШОГО ПОДІЛУ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	10
Жилюк С.І. БОЛГАРСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.: ЕТНОКОНФЕСІЙНИЙ ФАКТОР ПРАВОСЛАВ'Я У ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ	21
Давидюк Р.П. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН НА ВОЛИНІ У 30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ	25
Постоловський Р.М. Цятко В.М. ЗАГАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ СТРАЙК 5-6 ЛИСТОПАДА 1923 РОКУ В ПОЛЬЩІ І ПОЛІТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ	31

Гон М.М.
ДИЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ В ПОЛЬЩІ
(1918-1939 pp.) 45

Сєверова О.В.
НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ
У ПРОГРАМАХ ДЕКАБРИСТІВ.....48

Десятничук І.О.
РОБІТНИКИ: РОЗВ'ЯЗАННЯ ДИЛЕМИ
ВИБОРУ ВНУТРІШНЬОГРУПОВИХ/
ЗАГАЛЬНОСУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ
У КОНТЕКСТІ РЕФОРМ
„ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ” 1968 РОКУ 54

Мельничук П.У.
1917 РІК НА ВОЛИНІ 56

Слесаренко А.В.
СОЦІАЛІСТИЧНИЙ РУХ
ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ГРОМАДЯН –
ОПОЗИЦІЙНЕ ПОЛІТИЧНЕ
УГРУПОВАННЯ
1970-1973 РР. 59

Терешко Ю.М.
ПІДРИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ
Ю. АНДРОПОВА І КДБ ССРС
У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ПЕРІОДУ
ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ 1968 РОКУ
З МЕТОЮ ЛІКВІДАЦІЇ „СОЦІАЛІЗМУ
З ЛЮДСЬКИМ ОБЛИЧЧЯМ” 62

Мартинчук І.І.
ПРЕЗИДЕНТСЬКА ВЛАДА

В СЛОВАЧЧИНІ
В НОВІТНІЙ ПЕРІОД
(1993-2004 pp.) 77

Цятко В.М.
ДОВГЕ ЖИТТЯ І СМЕРТЬ ОДНОГО
КОМІНТЕРНІВСЬКОГО МІФУ
(ПРО ПОДІЇ В ПОЛЬЩІ 1923 p.) 81

Олексієвець Т.І.
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
СТРУКТУРИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ
ЧЕСЬКИХ МІСТ 96

Ворон О.П.
ПОЛЬСЬКА ТА
НІМЕЦЬКА НАЦМЕНШИНИ
У ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ
ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ 99

Волянюк В.О.
БОРОТЬБА ПІВДЕННИХ
І ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН
ПРОТИ ГНІТУ ВЕЛИКИХ ІМПЕРІЙ
В ХІХ СТ. : МІЖНАРОДНА
ПОЗИЦІЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 104

Петлюк І.В.
КРАХ ІЛЮЗІЙ
(НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
КОРОЛІВСТВА СЕРБІВ,
ХОРВАТІВ І СЛОВЕНЦІВ) 108

Гень О.Ф.
Т.Г. МАСАРИК І НОВА ЄВРОПА 111

Бунечко С.М. РЕЕМІГРАЦІЯ ПОЛЯКІВ У СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ ПОЧАТКУ 1920-Х РОКІВ	122
Долганов П.С. РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ: ВІЗІЇ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	125
Філіпчук І.В. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА СПІВДРУЖНІСТЬ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ	138
Кукурудза А.Р. АВТОКЕФАЛІЯ ЯК ОЗНАКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ- ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	140
Постельжук О.П. РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН: ПОЗИЦІОНУВАННЯ КОНФОРМІСТСЬКИХ ПАРТІЙ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ 1918-1939 рр.	144
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	148
ЗМІСТ	150

Наукове видання

Збірник матеріалів

**Першої науково-практичної міжвузівської конференції
„Слов’янські народи в історичному процесі:
генезис проблеми”**

Випуск 1

Відповідальний за випуск – Шеретюк В.М.

Відповідальний редактор – Кревська Г.А.

Комп’ютерна верстка – Писарець С.М., Самсонюк В.Б.

Комп’ютерний макет – Самсонюк В.Б.

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Підписано до друку 28.12.2007 р. Формат 60x84 1/16.

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9.

Наклад 300 прим. Зам. № 44/1.

Адреса редакції:
кафедра всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет, вул. С.Бандери, 12, м. Рівне.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету